

The Role of Rural Participation and Development in Rural Tourism and Sustainable Employment Development: Using the Rural Multifunctional Index

Bahram Imani *

Associate Professor, Department of Urban and Rural Planning, University Of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. Imani_b@uma.ac.ir

Javad Madani

Assistant Professor, Department of Public Administration and Tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. J.madani@uma.ac.ir

Abstract

Background and Purpose: Rural participation and development is one of the most important concepts that have been discussed and investigated since a long time ago. The development of sustainable employment is focused on economic growth and sustainable rural development, which in connection with rural tourism can be fruitful in the direction of sustainable rural development. The purpose of the current research is to investigate the role of participation and rural development in rural tourism and the development of sustainable employment with the application of the rural multifunctionality index, which examines the issue using a mixed method. **Methodology:** This research, in terms of purpose is applied, and the research method used in it is a mixed that in the first phase, using the qualitative method of the expert panel, the opinions and consensus of the experts were collected and analyzed in order to extract the main indicators and components, then using the quantitative method. **Findings:** The rural multifunctionality index of each of them was categorized and analyzed. Also, through the Analytic Hierarchy Process (AHP), a weight was determined for each index and component, and all the weights had acceptable and desirable values. According to the findings of the current research, in the qualitative phase, 4 systematic codes and 11 centralized codes were extracted, which are the main indicators and components of the research, and then in the quantitative phase, the values of

* Corresponding Author: Bahram Imani, Imani_b@uma.ac.ir

How to Cite: xxxxxxxx

the rural multifunctionality index had a suitable and graceful numerical range. Result: According to the results of the research, the participation of the rural community causes more information exchange between the community and the planners, which can be an important component for the development of sustainable employment through rural tourism. Also, the rural multifunctionality index can be fruitful in order to investigate the situation and amount of sustainable rural employment.

Keywords: Participation, Rural Tourism, Sustainable Employment, Rural Multifunctionality Index

Introduction

Rural tourism is seen as a job generator and accelerator of growing economies in both developing and developed economies. The researchers emphasized the importance of tourism as a labor-intensive industry, which led to a significant reduction in unemployment rates and reduced migration flows among the rural population. On the other hand, it can be seen that a huge amount of tourism research has been conducted on residents' attitudes and behaviors, which have been widely considered to be the influencing factors on resident-tourist interaction, tourism experience, and the image of the destination. In fact, most of the researchers observed residents' participation through the lens of tourism planning and development, while largely ignoring residents' participation in tourism benefits and its impact on residents' attitudes. But there are very few researches on the participation of tourists in relation to rural tourism that is in line with the development of sustainable employment. Therefore, the need to investigate such an issue is very important. As evidence shows, resident participation in rural tourism will inevitably lead to benefits, with sustainable employment being one of the most important.

Objectives

The main purpose of the current research is to identify and explain the dimensions and components of residents' participation in rural tourism and the development of sustainable employment, which tries to explain the conceptual connection of these concepts; Identify and explain their main dimensions and components.

Methods

The current research is applied in terms of its purpose, and the research method used in it is a mixed that examines the issue using a sequential exploratory approach. In the first phase, which used the qualitative method of the expert pane, researchers gathered the main axes and components related

to the role of residents' participation in rural tourism and the development of sustainable employment by forming a panel, and then using the quantitative method of the rural multifunctionality index (RMI) categorized and analyzed them. In the qualitative phase, a semi-structured interview was used to collect experts' opinions. The way to choose experts depends on the type, subject, purpose, etc. of the research, which varies from 4 to 15 people. In this research, this group consists of 7 academic and executive experts with rich experience and complementary views in the field of urban and rural management and planning; Rural tourism; public participation and social sciences. In the second phase, the quantitative method of rural multifunctionality index analysis has been used.

Results

By reviewing the codes and analyzing each of them, finally, 93 primary codes were identified by reviewing the semi-structured interviews, which were categorized into 11 focused codes and 5 systematic codes using the inductive approach (part to whole). By combining the centralized codes, finally 4 systematic codes or main categories were extracted, which are: development of entrepreneurship and sustainable rural employment; Smart governance of rural tourism; interactive planning and participation; Multipurpose empowerment of rural communities. In the second phase, that is, the quantitative phase of the research, the method of rural multifunctional index has been used. The principles of selecting indicators are as follows: (1) the selected indicators can comprehensively reflect the state of residents' participation in rural tourism and sustainable employment development; and (2) they must be few and available. For this purpose, a basic conceptual model was developed to create an evaluation index system. To build a conceptual model, first we define the phenomenon to be measured and its sub-components.

Discussion

Based on the developed evaluation index system, the value of the rural multifunctional index (RMIV) was calculated. The villages of Sarein city have had a significant growth in attracting tourism due to water tourism in Sarein city and the existence of pristine natural areas in this city. In fact, it can be seen that after years of rapid development in the villages of this city, the rural areas have shown an increasing growth of sustainable employment development. However, the development of sustainable employment among villages has been largely different and variable. This category is reflected in the rural multifunctionality index. Finally, it can be interpreted as rural participation and development in rural tourism and the development of

sustainable employment in rural tourism with reference to factors such as "development of entrepreneurship and sustainable rural employment; intelligent governance of rural tourism; interactive planning and participation; multipurpose empowerment of rural communities". It will lead to the development of sustainable rural employment.

Conclusion

Scholars believe that the participation of the rural community may help to make better decisions. In fact, the participation of the rural community causes more information exchange between the community and the planners, which can be an important component for the development of sustainable employment through rural tourism. This research showed that the rural multifunctionality index can be fruitful in order to investigate the situation and the amount of rural employment resulting from the link of villagers' participation in rural tourism.

Conflict of Interest

In the end, the researchers are grateful for the assistance and cooperation of the officials and staff of Research and Technology Vice-Chancellor of Mohagheh Ardabili University. Because this article is taken from the national research project that was done with the financial and spiritual support of this deputy.

نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار: بکارگیری شاخص چند کارکردی روستایی^۱

بهرام ایمانی * ID
دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

جواد معدنی ID
استادیار، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده

مشارکت و توسعه روستایی یکی از مهم‌ترین مفاهیمی است که از دیرباز تاکنون مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. توسعه اشتغال پایدار بر رشد اقتصادی و توسعه پایدار روستایی متمرکز است که در پیوند با گردشگری روستایی می‌تواند در راستای توسعه پایدار روستایی مثمر‌تر باشد. هدف پژوهش حاضر بررسی نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار با بکارگیری شاخص چند کارکردی روستایی است که با استفاده از روش آمیخته (کیفی-کمی) به بررسی موضوع می‌پردازد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی، و روش تحقیق بکار رفته در آن آمیخته است که در مرحله اول با استفاده از روش کیفی گروه کانونی، نظرات و اجماع متخصصان جمع‌آوری و بررسی شدند تا شاخص‌ها و مولفه‌های اصلی استخراج شوند، سپس با استفاده از روش کمی شاخص چند کارکردی روستایی هریک از آنها دسته‌بندی و تحلیل شدند. همچنین، از طریق فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی برای هر شاخص و مؤلفه، وزنی تعیین شد که تمام اوزان دارای مقادیر قابل قبول و مطلوبی بودند. مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر، در مرحله کیفی ۲ کد انتخابی، ۴ کد محوری و ۱۱ کد باز استخراج شدند که به‌عنوان شاخص‌ها و مولفه‌های اصلی تحقیق می‌باشند و سپس در مرحله کمی، مقادیر شاخص چند کارکردی روستایی دارای بازه عددی مناسب و برانده‌ای بودند. مطابق با نتایج پژوهش، مشارکت جامعه روستایی باعث تبادل اطلاعات بیشتر بین جامعه و برنامه‌ریزان می‌شود که می‌تواند مؤلفه مهمی برای توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی باشد. همچنین، شاخص چند کارکردی روستایی می‌تواند در راستای بررسی وضعیت و میزان اشتغال پایدار روستایی مثمر‌تر باشد.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، گردشگری روستایی، اشتغال پایدار، شاخص چند کارکردی روستایی.

^۱ مقاله حاضر مستخرج از طرح پژوهشی به شماره قرارداد ۱۴۰۲/۹/۴۶۴۸ از محل اعتبارات معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه محقق اردبیلی می‌باشد.

* نویسنده مسئول: بهرام ایمانی، Imani_b@uma.ac.ir

مقدمه

از دیرباز تاکنون، روستاها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه اشتغال پایدار در کشورها بوده‌اند (Altassan, 2023: 72; Purnamawati et al, 2023; Prevolšek et al, 2020: 23). در واقع بسیاری از کشورها سعی می‌کنند با استفاده از ظرفیت و پتانسیل روستاها، اشتغال پایدار را ایجاد نمایند (Bokun & Nazarko, 2023; Stojanova et al, 2021; Dalal-Clayton et al, 2000: 10). گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد (کوهستانی و همکاران، ۱۴۰۲). گردشگری روستایی دارای تنوع گسترده‌ای از محیط‌های طبیعی، فرهنگ‌های محلی، مکان‌های باستان‌شناسی و روستاهای میراثی و... است که یک نظام گردشگری یکپارچه را تشکیل داده و موجبات توسعه اشتغال روستاییان را سبب می‌شود (Altassan, 2023: 71). ساکنان محلی نقش‌های متعددی را در یک مقصد گردشگری ایفا می‌کنند که این نقش، از تأمین‌کنندگان گرفته تا گردشگران و بازدیدکنندگان مکان‌های ارزشمند متفاوت است (Wu et al, 2022: 12). مشارکت ساکنان روستایی در گردشگری به مشارکت ساکنان محلی در برنامه‌ریزی، مدیریت گردشگری و کسب سود از صنعت گردشگری از طریق راه‌اندازی مشاغل یا استخدام افراد اشاره دارد (Ren et al, 2021; Su & Wall, 2015: 736). برخی از محققان و مجریان این حوزه، به طور فزاینده‌ای بر مشارکت ساکنان در فرایند توسعه گردشگری و مزایای حاصل از آن تأکید کرده‌اند و معتقدند چنین اقداماتی برای بسیاری از مشکلات و نارسایی‌ها به‌مثابه یک دارو عمل می‌کنند (Huo et al, 2023; Šegota et al, 2017: 197). اما واقعیت چیز دیگری است. در بسیاری از کشورها ملاحظه می‌شود که عدم مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی، و عدم حمایت از فعالیت‌هایی که مدت‌ها با توسعه گردشگری روستایی همراه بوده است موجب شده تا توسعه اشتغال پایدار قربانی چنین مقاومتی شود (Wang & Yotsumoto, 2018: 849). همچنین مسائل دیگری نیز در این رابطه وجود دارند که به‌نوعی این مفهوم مهم را تحت‌الشعاع قرار می‌دهند. مثال بارز، دوره پاندمی کرونا می‌باشد. تحت‌تأثیر همه‌گیری ویروس COVID-19، موجب شده است تا عدم تحمل ساکنان روستایی در برابر گردشگران بیشتر شود (Tung & Tse, 2022: 11). علاوه بر این، همان‌طور که توسط

تونگ و تسه (۲۰۲۲) اشاره شد، عدم تحمل یا بی‌اعتمادی ساکنان به گردشگران ممکن است به عدم تحمل عمومی علیه جوامع سرایت کند و حتی توسعه پایدار مقاصد را نیز تهدید کند (Huo et al, 2023: 458; Tung & Tse, 2022). کوژوکولوف و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند که فعالیت‌های گردشگری تأثیرات مثبتی بر جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی منطقه در طول دوره بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۷ داشته است، علی‌رغم وجود کاهش شدید منافع اقتصادی در سال ۲۰۱۰ به دلیل بی‌ثباتی‌های سیاسی بسیاری از کشورها، تأثیر مثبت گردشگری بر اقتصاد تأثیر زیادی بر حوزه‌های اجتماعی داشت. نویسندگان بر اهمیت گردشگری به عنوان یک صنعت فشرده کار تأکید کردند که منجر به کاهش قابل توجه نرخ بیکاری و کاهش جریان مهاجرت در میان جمعیت روستایی شد (Kozhokulov et al, 2019: 6). از طرفی نیز ملاحظه می‌شود حجم عظیمی از تحقیقات گردشگری در مورد نگرش‌ها و رفتارهای ساکنان انجام شده است که به طور گسترده عوامل تأثیرگذار بر تعامل ساکن - گردشگر، تجربه گردشگری و تصویر بیشتر مقصد در نظر گرفته شده است (Tse & Tung, 2022; Chen et al, 2018: 279). یعنی در واقع، اکثر محققان مشارکت ساکنان را از دریچه برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری مشاهده کردند، درحالی‌که تا حد زیادی مشارکت ساکنان در کسب سود گردشگری و تأثیر آن بر نگرش ساکنان را نادیده گرفتند (Xu et al, 2019; Rasoolimanesh et al, 2017; Šegota et al, 2017: 198). اما تحقیقاتی که در زمینه مشارکت گردشگران در رابطه با گردشگری روستایی که در راستای توسعه اشتغال پایدار باشد، بسیار اندک می‌باشند (Huo et al, 2023: 458). از همین رو، ضرورت بررسی چنین موضوعی از اهمیت بسیاری برخوردار است. همان‌طور که شواهد نشان می‌دهند، مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی به طور اجتناب‌ناپذیری منجر به مزایایی خواهد شد که اشتغال پایدار یکی از مهم‌ترین آنهاست. یکی از مسائل اصلی در این زمینه این است که اثرات مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی بر توسعه اشتغال پایدار تا حد زیادی همانند یک جعبه سیاه باقی مانده است و نیاز است تا ابعاد و مؤلفه‌های کلیدی این حوزه مورد شناسایی و بررسی قرار گیرند. از این رو، هدف اصلی تحقیق حاضر شناسایی و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار است. بخش بعدی مقاله به مبانی نظری و پیشینه پژوهش، روش‌شناسی تحقیق، یافته‌ها و بحث نتیجه‌گیری و پیشنهادها می‌پردازد.

مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش گردشگری روستایی

بخش گردشگری یکی از منابع حیاتی رشد و توسعه اقتصادی در بسیاری از کشورهای جهان است. تجربه جهانی در چند دهه گذشته نشان می‌دهد که بخش گردشگری به بخش مهمی در اقتصاد جهانی تبدیل شده است. صنعت گردشگری امروزه به یکی از صنایع پیشرو و یکی از منابع درآمد تبدیل شده است (Altassan, 2023). گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری است که «نوعی از گردشگری در نظر می‌گیرد که در آن افراد برای تعطیلات، کار یا اهداف دیگر به مناطق روستایی خارج از محل زندگی معمول خود سفر می‌کنند» (Pilving et al, 2019; Hillep et al, 2012: 4). در واقع، گردشگری روستایی نوعی از گردشگری است که بر مشارکت فعال در سبک زندگی روستایی تمرکز دارد. بسیاری از روستاها می‌توانند گردشگری را تسهیل کنند؛ زیرا بسیاری از روستاییان مهمان‌نواز و مشتاق پذیرایی یا میزبانی از بازدیدکنندگان هستند (UNWTO, 2023). تا اواسط قرن بیستم، گردشگری روستایی یک فعالیت نسبتاً کوچک و منفعل بود (Sharpley, 2007: 127). با این حال، با گذشت زمان، ماهیت، مقیاس و ساختار اجتماعی - اقتصادی آن دستخوش دگرگونی اساسی شده است که با انتقال از روش‌های تولید فروردیستی به پسا فروردیستی همراه است (Cawley & Gillmor, 2008: 317). از همین رو ملاحظه می‌شود این نوع از گردشگری نیز دستخوش تغییر و تحولات عظیمی شده است. گردشگری روستایی اهمیت بسزایی دارد به گونه‌ای که سازمان جهانی گردشگری، سال ۲۰۲۰ را به عنوان سال گردشگری و توسعه روستایی نام‌گذاری کرد (UNWTO, 2020).

مشارکت ساکنان روستایی در گردشگری روستایی

مشارکت جامعه به عنوان یک مبحث اساسی است که از گذشته تاکنون جریان دارد. اصولاً در مشارکت یک یا چند طرف وجود دارند که در رابطه با موضوع یا موضوعاتی تبادل نظر، منبع، فکر و... می‌نمایند (Prabhakaran et al, 2014). با این وجود، تنها زمانی مشارکت همه‌جانبه است که افراد محلی در روند برنامه‌ریزی مشارکت کامل داشته باشند (Lichfield, 1996). کایات (۲۰۰۲) همچنین بحث می‌کند که مشارکت عمومی در مورد وابستگی بین دولت محلی و جامعه محلی به تنهایی نیست. اما این یک فرایند به مثابه یک مجوزی است که برای تصمیم‌گیری به جامعه محلی داده می‌شود (Kayat, 2002).

ضرورت مشارکت جامعه در فرایند تصمیم‌گیری علاوه بر مشارکت گسترده جامعه، به نفع خود آنهاست، زیرا اقدامات آماده‌سازی بر زندگی جامعه تأثیر می‌گذارد (Prabhakaran et al, 2014). در مشارکت، بایستی دیدگاه افراد محلی باید مورد توجه قرار گیرد تا به فرایند تصمیم‌گیری شایسته و مدیریت منابع به طور شایسته و مؤثر کمک کند (Weymouth & Hartz-Karp, 2019; Stern & Dietz, 2009). تیموتی (۱۹۹۹) در مطالعه خود روشن کرده است که برنامه‌ریزی گردشگری که دارای مبانی مشارکت جامعه است، از رویکردهایی برای محافظت از افراد محلی از تأثیر برنامه‌ریزی گردشگری و کسب منافع توسعه گردشگری رخ می‌دهد. همچنین، تیموتی و توسان (۲۰۰۳) در مطالعه خود اضافه کردند که مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری به این معنی است که ساکنان فرصت‌هایی را دارند که امیدها، خواسته‌ها و ترس‌های خود را برای توسعه بیان کنند و از تجربیات خود در فرایند برنامه‌ریزی مشارکت کنند.

مشارکت جامعه در بخش گردشگری به سرعت در حال رشد است. مک‌گلاشان و ویلیامز^۱ (۲۰۰۳) پیشنهاد کردند که مشارکت جامعه در گردشگری فرایندی است برای مشارکت دادن و توانمندسازی ذی‌نفعان مرتبط با امتیازات در تصمیم‌گیری که بر زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. وقوع مداوم فعالیت‌های گردشگری روستایی برنامه‌ریزی نشده ممکن است از نظر روانی برای کاربر و جامعه محلی ناامیدکننده باشد و به وضوح در مسیر توسعه گردشگری قرار گیرد (Prabhakaran et al, 2014). کسانی که در صنعت گردشگری سرمایه‌گذاری کرده‌اند، برای گردشگری سازنده‌تر خواهند بود، اما کسانی که نمی‌توانند از این صنعت سود ببرند، به احتمال زیاد نسبت به صنعت منفی خواهند بود. مردم محلی مشتاق به دست آوردن چشم‌اندازهای اقتصادی هستند که از طریق گردشگری قابل دستیابی است (Craig, 2007).

مشارکت مفهوم و ابعاد گسترده‌ای دارد که در این تحقیق، مشارکت در تصمیم‌گیری، مشارکت اقتصادی و مشارکت اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرند. مشارکت تصمیم‌گیری به مشارکت ساکنان در برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری و به اشتراک گذاشتن نظرات خود در مورد توسعه گردشگری اشاره دارد (Ren et al, 2021). مشارکت اقتصادی از طریق سرمایه‌گذاری یا اشتغال در گردشگری، منافع اقتصادی را برای ساکنان فراهم می‌کند (Ren et al, 2021). مشارکت اجتماعی ساکنانی است که در فعالیت‌های فرهنگی-اجتماعی

1. Mcglashan & Williams

مختلف برای ارتقای گردشگری و بهبود کیفیت شرکت می کنند (Timothy & Tosun, 2003; Timothy, 1999).

گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار

هدف توسعه پایدار ارتقای رشد اقتصادی، یکپارچگی اجتماعی و حفاظت از محیط زیست است؛ بنابراین، مقوله گردشگری که بر استفاده از منابع طبیعی، محیط زیست و... نظارت و کنترل دارد، تلاش‌ها را برای حفظ میراث ملموس و جوامع روستایی و... تشویق می کند، و فرصت‌های شغلی خوبی را برای این جوامع ایجاد می کند (Rasoolimanesh et al, 2020). اما امروزه، صرفاً اتکا به مقوله کشاورزی یا دامپروری نمی تواند به عنوان عامل نهایی و اصلی ارتزاق روستاییان باشد. بلکه نیاز است تا به سایر ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های این مناطق نیز توجه ویژه‌ای شود (Reupert et al, 2022). گردشگری روستایی به طور فزاینده‌ای به عنوان وسیله‌ای برای افزایش جذابیت و سرزندگی مناطق روستایی، کاهش چالش‌های جمعیتی، کاهش مهاجرت، و ترویج طیف وسیعی از منابع و سنت‌های محلی و درعین حال حفظ جوهر زندگی روستایی در نظر گرفته می شود (UNWTO, 2020). همان‌طور که سو (۲۰۱۱) نتیجه گیری کرد، گردشگری روستایی می تواند درآمد و فرصت‌های شغلی جدیدی را برای جوامع روستایی فراهم کند. همچنین به احیای صنایع دستی و هنرهای محلی و... روستاییان نیز کمک می کند (Su, 2011). توسعه جامعه از طریق گردشگری در نواحی روستایی یک روند روبه رشد گردشگری است که مقاصدی را برای پیشبرد در دستیابی به اهداف توسعه پایدار سازمان ملل جذب می کند (Altassan, 2023). اشتغال بخش گسترده و حیاتی بخش گردشگری روستایی است (Nordbø, 2021). ساکنان روستایی معمولاً جهت گیری سبک زندگی شان در راستای کسب و کارشان است، به این معنی که کسب و کار را به عنوان ابزاری برای رسیدن به اهدافشان می بینند (Nordbø, 2022). این به مثابه رویکردی است برای ایجاد تعادل بهینه بین نیازهای اقتصادی، شخصی، خانوادگی و اجتماعی آن‌ها (Joppe & Brooker, 2013; Ateljevic, 2009; Carlsen et al, 2008). این مقوله باید به مشارکت بلندمدت همه ذی‌نفعان مرتبط، مانند ادارات و سازمان‌های دولتی، سازمان‌های بازاریابی مقصد گردشگری و جامعه محلی بستگی داشته باشد. مشارکت جامعه محلی برای موفقیت و پایداری سرمایه گذاری‌های گردشگری بسیار مهم است (Spadaro et al, 2023; Amoako et al, 2022). مشارکت جوامع محلی در

توسعه گردشگری، شیوه‌های گردشگری پایدار را ترویج می‌کند، کیفیت محصولات و خدمات گردشگری را افزایش می‌دهد، فرصت‌های شغلی ایجاد می‌کند و مفاهیم فرهنگی را حفظ و تقویت می‌کند (Altassan, 2023). مشارکت جامعه همچنین ابزاری برای اطمینان از توزیع عادلانه مزایای گردشگری بین همه ذی‌نفعان از جمله جوامع محلی است و مشارکت‌های بلندمدت بین ذی‌نفعان گردشگری و جوامع را تقویت می‌کند (Asgary & Mitschow, 2019). مطالعات نشان داده است که پایداری روستاهای گردشگرپذیر به مدیران رسمی و غیررسمی درون جوامع آن‌ها بستگی دارد (Priatmoko et al, 2019). درعین حال، مشارکت فعال اعضای جامعه تأثیر مثبتی بر توسعه مناطق روستایی داشته و نگرش مثبت نسبت به فرهنگ بومی را پرورش داده است (Alzamil et al, 2023). مشارکت جامعه روستایی با ارائه فرصت‌های آموزشی و اشتغال در زمینه‌های مرتبط با گردشگری مانند مهمان‌نوازی، راهنمای تور، و صنایع دستی و... قابلیت‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... آنها را ارتقا می‌دهد و این مقوله به رشد اقتصادی پایدار منطقه کمک می‌کند (Alduraibi, 2019). این تغییر و تحولات، علاوه بر اینکه فرصت‌های رشد را در مقاصد گردشگری روستایی ایجاد کرده‌اند، از سوی دیگر چالش‌هایی را نیز بار آورده‌اند (Mwesiumo et al, 2022). به این ترتیب، مقاصد روستایی باید ضمن رسیدگی به چالش‌های در حال ظهور، از فرصت‌ها استفاده کنند. نمونه‌هایی از چنین چالش‌هایی شامل جابه‌جایی جوامع و اختلال در نظام‌های معیشتی محلی، فرایندها و سازمان‌های سیاسی-اجتماعی است (Su et al, 2016). در نتیجه، این چالش‌ها ممکن است پایداری معیشت محلی، یعنی قابلیت‌ها، منابع و فعالیت‌های موردنیاز برای حمایت از افراد، خانواده‌ها یا جوامع در مقاصد روستایی را به خطر بیندازند (Campón-Cerro et al, 2017; McGehee et al, 2013; Su et al, 2011). اکثر جوامع در مواجهه با چنین چالش‌هایی از استراتژی‌ها و سیاست‌گذاری‌های دقیقی استفاده می‌نمایند تا مشارکت و همکاری مؤثری را ایجاد نمایند (Chen et al, 2013; Roberts & Hall, 2004). قنبری و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیقی تحت عنوان "ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه منطقه ای (مطالعه موردی: قدمگاه آذرشهر)" بیان می‌کنند که گردشگری تأثیرات خاصی در نواحی روستایی دارد و با توجه به ماهیت فعالیت گردشگری و ارتباط و تعامل تنگاتنگ آن با فعالیت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بالطبع اثرات آن می‌تواند بسیار متنوع و گسترده باشد و به‌ویژه

بر محیط جوامع میزبان اثرات عمیقی بر جای می‌گذارد. لذا، هدف کلی این مطالعه، ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه منطقه ای (مطالعه موردی: قدمگاه شهرستان آذرشهر) می‌باشد. آنها در این تحقیق به این نتیجه می‌رسند که گردشگری روستایی بر توسعه منطقه‌ای (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست‌محیطی) در منطقه قدمگاه آذرشهر تأثیر مثبت و معناداری دارد و موجب توسعه روستایی در محدوده مورد بررسی شده است. همچنین، نگرش مذهبی، آگاهی و دانش نسبت به توریسم، انگیزه ذاتی ساکنان وابستگی ساکنان به اجتماع محلی بر توسعه و گسترش توریسم روستایی منطقه مورد مطالعه تأثیر مثبت معناداری داشته است. حجاریان (۱۴۰۲) در تحقیقی تحت عنوان "شاخص‌های موثر توسعه گردشگری روستایی با رویکرد جامع (مورد مطالعه: روستاهای خراسان رضوی)" بیان می‌کند خاستگاه ادبیات و توسعه مضامین علمی و عملیاتی گردشگری، بیشتر از جنبه اقتصادی و اجتماعی قابل بحث است که پیشران‌های کارکردی خود را در دل طراحان و مفسران ملل توسعه یافته می‌بیند. از این گذار، از گردشگری روستایی به‌عنوان شاهراه کلیدی دنیای آتی در بهره‌برداری محیطی و آینده‌پژوهی سرزمینی و محلی یاد می‌شود. با توجه نتایج، ضرایب t بین متغیرهای اصلی پژوهش، بالای $1/96$ بوده یعنی رابطه معنادار و مستقیم است؛ بدین ترتیب ابعاد اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، برنامه ریزی و مدیریتی و زیرساختی و خدماتی بر توسعه گردشگری روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارد که مقدار R^2 نشان می‌دهد 3.94 درصد توسعه گردشگری روستایی با دستیابی به ابعاد چهارگانه تبیین شده و بعد اقتصادی با ضریب $0/89$ ، تأثیر بیشتری نسبت به سایر ابعاد بر توسعه گردشگری روستایی داشته است.

همان‌طور که از مباحث فوق ملاحظه می‌شود، رویکردها و روندهای جدیدی در حوزه گردشگری روستایی و اشتغال پایدار پیشنهاد و اتخاذ شده‌اند؛ اما این نوع گردشگری نیازمند رویکردها و اقدامات جدید و مؤثرتری است. از همین رو، می‌توان با عطف به ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های روستاها، ضمن ایجاد گردشگری روستایی پایدار؛ توسعه اشتغال پایدار این نواحی را نیز در نظر گرفت تا در راستای دستیابی به پایداری مثمر‌تر باشند. از همین رو، این پژوهش با رویکرد نوآورانه‌ای ضمن رفع خلأ نظری مربوطه در این حوزه، به دنبال شناسایی و تبیین ابعاد و مولفه‌های مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق

تحقیقات از ابعاد و رویکردهای مختلف با یکدیگر متفاوتند. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و روش تحقیق بکار رفته در آن آمیخته یا ترکیبی است که با استفاده از رویکرد متوالی اکتشافی به بررسی موضوع می‌پردازد. در مرحله اول که از روش کیفی گروه کانونی استفاده شده است، محققان با استفاده از تشکیل پنل، محورهای اصلی مرتبط با نقش مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار را گردآوری کرده و سپس با استفاده از روش کمی شاخص چند کارکردی روستایی (RMI)^۱ آنها را دسته‌بندی و تحلیل نمودند.

روش گروه کانونی یکی از روش‌های کیفی است که با استفاده از تکنیک مصاحبه گروهی به جمع‌آوری اطلاعات کیفی می‌پردازد و دیدگاه‌های مختلف از طریق بحث و گفتگو بررسی و تحلیل می‌کند (Wagner et al, 2024).

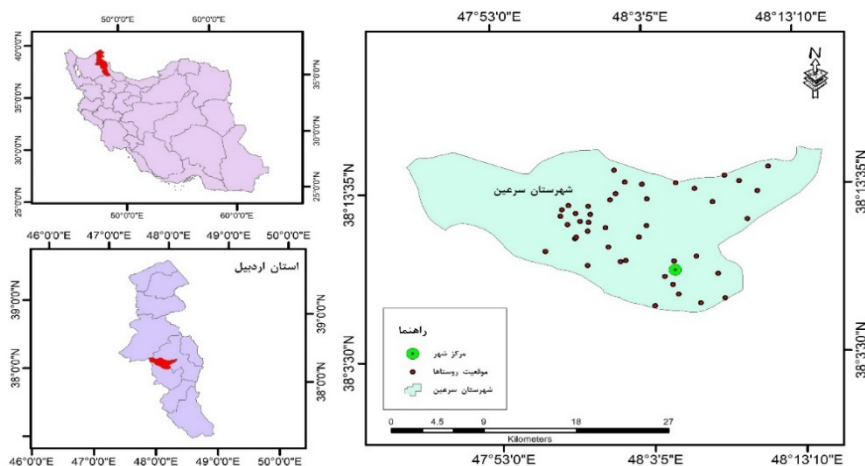
مصاحبه‌ها ممکن است به صورت جداگانه یا گروهی انجام شوند و ابزار گردآوری هر یک از آنها با یکدیگر متفاوت است. در این مرحله به منظور گردآوری نظرات خبرگان، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. نحوه انتخاب خبرگان یا متخصصان بستگی به نوع، موضوع، هدف و... تحقیق دارد که از بین ۴ تا ۱۵ نفر متغیر است. در این تحقیق، این گروه متشکل از ۷ خبره دانشگاهی و اجرایی باتجربه غنی و دیدگاه‌های مکمل در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و روستایی؛ گردشگری روستایی؛ مشارکت عمومی و علوم اجتماعی می‌باشند. در مرحله دوم از روش کمی تحلیل شاخص چند کارکردی روستایی استفاده شده است. در واقع، با استفاده از مصاحبه‌های به عمل آمده از مرحله قبل، ابعاد و مولفه‌های اصلی مرتبط با مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار احصا می‌گردند. در واقع در این مرحله به دنبال ایجاد یک الگوی چند کارکردی می‌باشیم که برای تجزیه و تحلیل چند کارکردی روستایی توسعه دادیم. در این مرحله با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته که حاوی ابعاد و مولفه‌های مرحله قبلی است از طریق پرسش‌نامه ضمیمه شده در ایمیل از خبرگان خواسته شد تا به ایجاد یک معیار خاص برای هر جزء فرعی کمک کنند و مرتبط‌ترین شاخص‌ها را از پایگاه داده مورداستفاده خود انتخاب کنند. در

¹. Rural Multifunctionality Index (RMI).

واقع، آن‌ها نسبت به تأیید یا رد آن عوامل، اظهارنظر کردند. در این مرحله، ۳۱ نفر از متخصصان به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند که نتایج تحلیل‌ها در جداول ۴ و ۵ مرقوم شده‌اند.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان سرعین در ۲۸ کیلومتری غرب شهر اردبیل است. این شهرستان در دامنه شرقی کوه سبلان و در مسیر دره گسلی و محدوده ۵۶ دقیقه و ۴۸ درجه تا ۴ دقیقه و ۴۸ درجه طول شرقی و از ۸ دقیقه و ۳۷ درجه تا ۹ دقیقه و ۳۸ درجه عرض شمالی قرار دارد (سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۹۵). این شهرستان دارای ۲۸ روستا می‌باشد که اکثر آنها در حوزه گردشگری فعالیت دارند. در شکل ۱، موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین) نشان داده شده‌اند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای شهرستان سرعین). منبع: یافته‌های

تحقیق ۱۴۰۲

یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در قبل نیز توضیح داده شد، در مرحله اول تحقیق، با استفاده از روش کیفی گروه کانونی، شاخص‌ها و مولفه‌های اصلی در زمینه موضوع تحقیق استخراج می‌شوند و سپس، در مرحله دوم، با استفاده از مدل شاخص چند کارکردی روستایی مورد بررسی و

تحلیل قرار می گیرند. لازم به ذکر است به دلیل جلوگیری از اطناب مطالب، از آوردن سایر مصاحبه‌ها ممانعت به عمل آمده است.

جدول ۱. نمونه‌ای از نکات کلیدی و کدهای باز حاصل از مصاحبه‌های خبرگان

A		
ردیف	نکات کلیدی	کدهای اولیه
PA1	گردشگری یکی از عوامل مؤثر در رشد اقتصادی جوامع به حساب می‌آید که هر روز هم در حال توسعه است.	رشد اقتصادی جامعه روستایی
PA2	در محث روستایی خیلی از فعالیت‌ها در حال افول هستند و نرخ بیکاری در حال افزایش است.	فعالیت‌های روستایی و اشتغال
PA3	خروج جوانان از روستا به منظور ایجاد اشتغال و درآمد موجب شده است تا گردشگری روستایی سخت شده است.	مهاجرت بی‌رویه
PA4	این مقوله موجب می‌شود توسعه گردشگری روستایی کم شود.	توسعه گردشگری روستایی
PA5	آگاه‌سازی و فرهنگ‌سازی روستاییان به منظور توسعه گردشگری روستایی پایدار عامل مهم و حیاتی در این زمینه است.	آگاه‌سازی و فرهنگ‌سازی روستاییان
PA6	مهاجرت معکوس را می‌توان از طریق گردشگری روستایی عملی ساخت؛ اما با توجه به زمینه‌های اساسی در این حوزه امکان‌پذیر خواهد بود.	مهاجرت معکوس
PA7	مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی می‌تواند زمینه‌هایی را برای توسعه اشتغال زنان، مشارکت اقشار مختلف و متنوع‌سازی فرصت‌های شغلی ایجاد کند.	توسعه اشتغال زنان روستایی
PA8	تنها فعالیت کشاورزی در روستا نیست که نقش تعیین‌کننده‌ای دارد، بلکه ظرفیت‌های گردشگری روستایی می‌تواند مثمرتر باشد.	ظرفیت‌های گردشگری روستایی
PA9	توسعه فعالیت‌های تجاری موجب می‌شود با مشارکت بومی ساکنان روستا بیشتر شود.	مشارکت بومی ساکنان روستا
PA10	وجود بخش‌های اقامتی، ایجاد خانه‌ها یا کمپ‌های استراحت گردشگران، ایجاد زمینه‌ها برای راحتی گردشگران روستایی می‌تواند در زمینه توسعه گردشگری روستایی بیشتر و بهتر باشد.	ایجاد زیرساخت‌ها
PA11	گردشگران یا بازدیدکنندگان آگاهی کاملی در رابطه با محیط ندارند، این قشر نیازمند افرادی هستند تا از راهنمایان بومی استفاده کنند. این مقوله نیز در گردشگری روستایی بسیار مؤثر است.	استفاده از پتانسیل روستاها

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

با مرور کدها و تحلیل هریک از آنها، در نهایت با بررسی مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته ۹۳ کد اولیه شناسایی شدند که با استفاده از رویکرد استقرایی (جزء به کل)، به ۱۱ کد باز، ۴ کد محوری و ۲ کد انتخابی دسته‌بندی شدند که در ادامه، فرایند استخراج هریک از آنها شرح داده شده است. در جدول ۲ کدهای باز و نحوه استخراج آنها شرح داده شده است.

جدول ۲. کدهای باز و منابع مرتبط

منبع	کد باز
PA1+ PA2+ PA17+ PB5	اقتصاد روستایی
PA3+ PA6+ PA19+ PF4+ PG5	جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستاییان
PA4+ PA8+ PA11+ PB8+ PB9+ PB12+ PC1+ PC9+ PC10+ PC12+ PF2	پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل روستاها در گردشگری
PA5+ PA15+ PA16+ PA21+ PB14+ PE4+ PE6+ PE7+ PF6+ PG2	مشارکت فرهنگی - اجتماعی روستاییان در گردشگری
PA7+ PA12+ PA22+ PB6+ PC8+ PE1+ PE9+ PG3	حمایت و توسعه اشتغال زنان روستایی
PA9+ PA13+ PA14+ PB3+ PB4+ PG1+PG6	مشارکت تعاملی
PA10+ PA20+ PA24+ PA27+ PC3+ PC4+ PC6+ PD4+ PD9+ PE2	برنامه‌ریزی و ایجاد زمینه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری روستایی
PA18+ PB1+ PC5+ PG7	مشارکت دولتی-خصوصی (3P)
PA23+ PA25+ PA26+ PB7+ PB10+ PB11+ PC11+ PD2+ PD6+ PE3+ PE5+ PF8+ PG4+ PG8+ PG9	مدیریت مؤثر کالبدی روستایی
PA28+ PD3+ PD5+ PD7+ PD8+ PF5+ PF7	برنامه‌ریزی دقیق و جامع مدیریت گردشگری روستایی
PB15+ PC2+ PC7+ PD1+ PE8+ PE10+ PF3+ PF9+ PG10	آگاه‌سازی و آموزش گردشگران و جوامع روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

مطابق با بررسی‌های به‌عمل‌آمده، تعداد ۱۱ کد باز استخراج شده‌اند که جهت بررسی و احصای کدهای محوری، به مرحله بعد راه می‌یابند. در جدول ۳ نحوه استخراج کدهای محوری و انتخابی مشخص شده است.

جدول ۳. استخراج کدهای محوری و انتخابی

کدهای محوری	کدهای محوری	کدهای انتخابی
اقتصاد روستایی	توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی	توسعه محوری
جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستاییان		هوشمند
حمایت و توسعه اشتغال زنان روستایی		
پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل روستاها در گردشگری		

کدهای انتخابی	کدهای محوری	کدهای محوری
	برنامه‌ریزی و ایجاد زمینه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری روستایی	حکمروایی هوشمند
	برنامه‌ریزی دقیق و جامع مدیریت گردشگری روستایی	گردشگری روستایی
	مدیریت مؤثر کالبدی روستایی	
برنامه‌ریزی و توانمندسازی جامع	مشارکت تعاملی	برنامه‌ریزی و مشارکت
	مشارکت دولتی-خصوصی (3P)	تعاملانه
	آگاه‌سازی و آموزش گردشگران و جوامع روستایی	توانمندسازی چندمنظوره
	مشارکت فرهنگی - اجتماعی روستاییان در گردشگری	جوامع روستایی

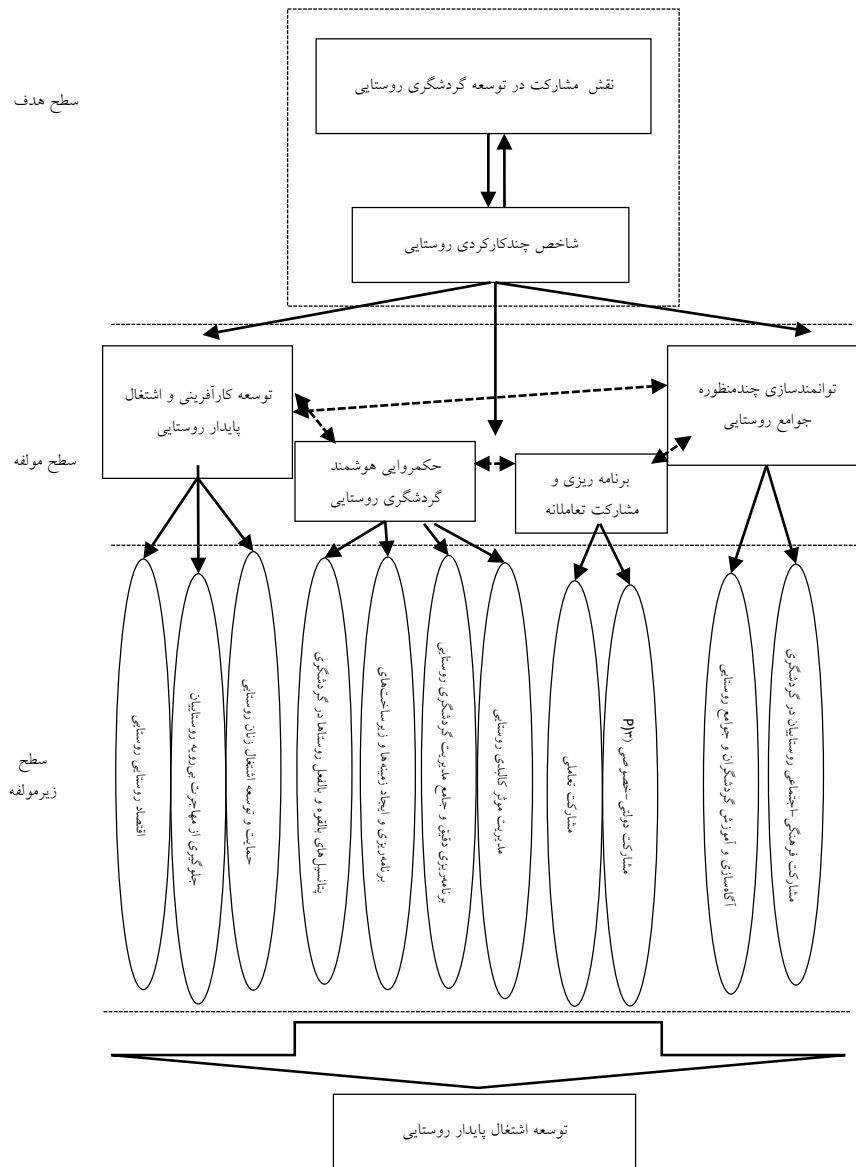
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

با تجمیع کدهای محوری، در نهایت ۴ کد محوری و ۲ کد انتخابی یا دسته اصلی استخراج شدند که هر یک از آن‌ها در ذیل توضیح داده شده‌اند.

مؤلفه اصلی اول تحت عنوان "توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی" است. یکی از مهم‌ترین راهکارهای توسعه اشتغال پایدار روستایی، توسعه کارآفرینی روستایی است. امروزه کارآفرینی به‌عنوان راهبردی در توسعه، رشد و شکوفایی جوامع بشری به جایگزینی تبدیل شده است که از طریق آن تمامی عوامل، منابع و امکانات یک جامعه به‌صورت خودجوش و با قرار گرفتن در یک فرایند تکاملی در جهت دستیابی به آرمان‌های والای اجتماعی آماده شده است. در واقع، این مقوله به‌عنوان منشأ تأثیرات مثبت اقتصادی - اجتماعی است که اساساً موجب می‌شود تا ساماندهی و بهبود ساختار اقتصاد روستایی صورت پذیرد و ساختار و عملکرد روستاها به‌ویژه در شرایط امروزی منافی را برای آن‌ها فراهم سازد. مؤلفه اصلی دوم، "حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی" است. ایده حکمروایی به‌طور گسترده در سراسر جهان پذیرفته شده است و بخش‌های خصوصی و دولتی به این ایده اهمیت می‌دهند و آن را در مدیریت و سازماندهی جوامع، سازمان‌ها، نهادها و... برای افزایش توسعه پایدار اتخاذ می‌کنند. حکمروایی هوشمند گردشگری رویکرد جدیدی است که در یک دهه اخیر، توجه زیادی را به خود جلب کرده است. حکمروایی گردشگری شامل سازوکارها و فرایندهایی است که در آن شهروندان و گروه‌ها منافع خود را بیان می‌کنند و حقوق قانونی خود را اعمال می‌کنند. این مقوله انواع مختلفی دارد که یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین آن‌ها، حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی است. در واقع،

حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی، یعنی مشارکت و همکاری نهادها و سازمان‌های متولی با ساکنان و ذی‌نفعان روستایی در راستای همکاری و تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری و... به صورت نظام‌مند و همه‌جانبه. زمانی که این نوع حکمروایی برقرار شود، تصمیمات مناسب اتخاذ شده؛ اعتماد جامعه برای اداره جامعه روستایی جلب می‌شود؛ برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و مدیریت روستایی به نحو احسن صورت می‌پذیرد؛ منابع اقتصادی روستا به اهداف استراتژیک آن منطقه نزدیک‌تر می‌شود و در نهایت؛ توسعه و پیشرفت جامعه روستایی را سبب می‌شود. مؤلفه اصلی سوم "برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه" است. برنامه‌ریزی و مشارکت دو اصل جدایی‌ناپذیر در مدیریت روستایی هستند. در برخی از مناطقی که توسعه‌یافته هستند، برنامه‌ریزی دولت‌محور در بازسازی فضایی روستایی مداخله کرده است و به عبارتی تکلیف این مناطق روشن است. اما در بسیاری از مناطق، صرف حضور دولت کافی نیست؛ بلکه نیازمند همکاری سایر بخش‌ها و ارگان‌ها نیز می‌باشد. در این زمینه، سیاست‌ها و استراتژی‌های توسعه‌ای مختلفی اتخاذ می‌گردد که بدون مشارکت و تعامل بخش‌های مختلف، راه به جایی نخواهند برد. برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه روستایی با برنامه‌ریزی شهری متفاوت است، زیرا مناطق روستایی دارای طیف وسیعی از فرصت‌ها و مشکلات هستند که در مقایسه با مناطق شهری منحصربه‌فرد است. یکی از ویژگی‌های برنامه‌ریزی روستایی این است که نیازمند مشارکت بیشتر مردم محلی در فرایند برنامه‌ریزی است، زیرا آنها نه تنها ذی‌نفعانی هستند که مستقیماً تحت تأثیر پیامدهای برنامه‌ریزی قرار می‌گیرند، بلکه منبع منحصربه‌فردی از دانش و دیدگاه‌های محلی هستند و از طرفی نیز سرمایه‌گذاری، هدایت و مشارکت سایر بخش‌ها را نیز می‌طلبد تا در پیشبرد امور مثمر‌تر باشند. مؤلفه اصلی چهارم، "توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی" است. از آنجایی که روستاها از طرق محدودی امرارمعاش می‌کنند، لذا نیاز است تا در زمینه‌های مختلفی نیز تجهیز شوند. به همین منظور برای توسعه اقتصاد جمعی روستایی از طریق توانمندسازی، ابتدا باید بدانیم توانمندسازی ساختاری است که چندبعدی و اجتماعی بوده و به‌مثابه یک فرایند پویا است. توانمندسازی چندمنظوره یک فرایند چندبعدی است که به جوامع روستایی کمک می‌کند تا ضمن کنترل منابع و امکانات روستا، بتوانند فرصت‌های بالقوه را نیز شناسایی و از آنها استفاده کنند. این مقوله می‌تواند ضمن پیوند با مفهوم مشارکت - که در مؤلفه قبلی شناسایی و مورد تحلیل قرار گرفت - توسعه اقتصادی -

اجتماعی روستا را افزایش دهد و ایجاد حس تعلق و ارتباط متقابل جوامع روستایی را سبب شود.

شکل ۲. مدل مفهومی تحقیق. منبع: یافته‌های تحقیق ۱۴۰۲

در مرحله دوم، یعنی مرحله کمی پژوهش از روش شاخص چند کارکردی روستایی استفاده شده است. اصول انتخاب شاخص ها به شرح زیر است: (۱) شاخص های انتخاب شده می توانند به طور جامع وضعیت مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار را منعکس کنند؛ و (۲) آنها باید کمی و در دسترس باشند. به همین منظور، یک مدل مفهومی مبنایی برای ایجاد یک نظام شاخص ارزیابی تدوین شد. برای ساخت مدل مفهومی، ابتدا پدیده مورد اندازه گیری و اجزای فرعی آن را تعریف می کنیم (ناردو و همکاران^۱، ۲۰۰۸). با در نظر گرفتن رابطه معنادار بین شاخص های چند کارکردی و مشارکت ساکنان در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار، یک نظام شاخص بندی بر اساس مفهوم چند کارکردی روستایی ایجاد کردیم (شکل ۱). این نظام شاخص شامل کدهای باز و محوری است که هر تابع را با مشخص کردن تعریف و هدف هر تابع به دو جزء فرعی تجزیه کردیم. بر اساس نظام شاخص بندی که در بالا توضیح داده شد، فرایند تحلیل سلسله مراتبی^۲ (AHP) را برای تعیین وزن هر شاخص انتخاب می کنیم. تحلیل سلسله مراتبی یک روش تصمیم گیری چندمعیاره^۳ (MCDM) است که برای تجزیه و تحلیل و بررسی معیارهای کمی و کیفی مؤثر است (Guo and Kapucu, 2020). در واقع، با استفاده از این روش می توان یک مسئله پیچیده چندهدفه را به چندین معیار و همچنین لایه های شاخص تجزیه کرد و وزن لایه های مختلف را با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی تعیین کرد (Daneshfar et al, 2019). بر اساس ماتریس تدوین شده از کدهای باز و محوری؛ یک تیم متخصص متشکل از ۱۴ تجربه دعوت شدند تا اهمیت نسبی هر لایه مرقوم شده در شکل ۱ را برای تخصیص وزن شاخص هر یک از آنها ارزیابی کنند. جدول ۴ وزن مخصوص این شاخص ها را فهرست کرده است.

جدول ۴. نظام شاخص بندی بر اساس مفهوم چند کارکردی روستایی و محاسبات آن

کد محوری	کد باز	مشخصه ^۴ (+ یا -)	وزن	استاندارد
توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی	اقتصاد روستایی	+	۰/۰۷۵	٪۱۰۰
	جلوگیری از مهاجرت بی رویه روستاییان	+	۰/۰۴۷	٪۶۰
	حمایت و توسعه اشتغال زنان روستایی	+	۰/۰۵۶	٪۷۵

1. Nardo et al

2. Analytic Hierarchy Process (AHP).

3. multi-criteria decision-making (MCDM).

4. Attribute

کد محوری	کد باز	مشخصه ^۴ (+ یا -)	وزن	استاندارد
حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی	پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل روستاها در گردشگری	+	۰/۰۵۳	٪۷۰
	برنامه‌ریزی و ایجاد زمینه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری روستایی	+	۰/۰۶۴	٪۹۰
	برنامه‌ریزی دقیق و جامع مدیریت گردشگری روستایی	+	۰/۰۷۰	٪۱۰۰
	مدیریت مؤثر کالبدی روستایی	+	۰/۰۵۵	٪۷۵
برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملمانه	مشارکت تعاملی	+	۰/۰۶۱	٪۸۰
	مشارکت دولتی-خصوصی (3P)	+	۰/۰۶۲	٪۸۵
توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی	آگاه‌سازی و آموزش گردشگران و جوامع روستایی	+	۰/۰۵۶	٪۷۰
	مشارکت فرهنگی - اجتماعی روستائیان در گردشگری	+	۰/۰۵۵	٪۶۵

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۴۰۲

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، مقادیر به‌دست‌آمده نشان از برآزش بالا و مطلوب مؤلفه‌ها و شاخص‌ها دارند.

نکته بسیار مهم در این مقاله، در رابطه با مفهوم "استانداردسازی مقادیر شاخص‌ها"^۱ است. استانداردسازی مقادیر شاخص برای حذف تفاوت در ابعاد و کمیت شاخص‌های ارزیابی ضروری است. به همین منظور، فاصله بین هر روستا و "روش مجاورت به هدف"^۲ استفاده می‌شود (Zhang et al, 2019) که فاصله بین هر روستا و اهداف سیاست تعیین شده را ارزیابی می‌کند. این موارد مطابق با فرمول‌های ۱ و ۲ مورد محاسبه قرار گرفته‌اند. این فرمول توسط لی و همکاران (۲۰۲۲) مطرح شده است. در فرمول‌های (۱) و (۲) مشخص شده است که اگر $D_{ij} < 0$ باشد، مقدار صفر است. در این معادلات، D_{ij} نشان‌دهنده مقدار شاخص پس از استانداردسازی، X_{ij} نشان‌دهنده مقدار اصلی شاخص قبل از استانداردسازی است. S_{ij} نشان‌دهنده هدف در روش مجاورت به هدف است که در آن A_{ij} نشان‌دهنده روستا و Z_{ij} نشان‌دهنده دنباله شاخص است (فرمول ۱).

1. standardization of indicator values

2. proximity-to-target method

$$D_{ij} = \begin{cases} 1, X_{ij} \geq S(X_{ij}) \\ \frac{X_{ij}}{S(X_{ij})}, X_{ij} < S(X_{ij}) \end{cases}, X_{ij}$$

X_{ij} : در این جا به عنوان شاخص مثبت است).

$$D_{ij} = \begin{cases} 1 - \frac{X_{ij} - S(X_{ij})}{S(X_{ij})}, X_{ij} \geq S(X_{ij}) \\ 1, X_{ij} < S(X_{ij}) \end{cases}, X_{ij}$$

X_{ij} : در این جا به عنوان شاخص منفی است).

محاسبه ارزیابی جامع^۱

محاسبه ارزیابی جامع R_i منعکس کننده نتایج ارزیابی یکپارچه ارزش چندکارکردی روستایی برای هر روستا است. روش محاسبه استفاده شده به شرح زیر است (فرمول ۲):

$$R_i = 100 \times \sum_{j=1}^{20} D_{ij} \times w_j$$

در فرمول فوق، R_i نتیجه ارزیابی جامع ارزش چند کارکردی روستایی است و D_{ij} شاخص استاندارد شده (j) لایه شاخص است و w_j وزن شاخص (j) است. مقدار R چند کارکردی روستایی بین ۰ تا ۱۰۰ است و هر چه این مقدار به ۱۰۰ نزدیک تر باشد، چند کارکردی روستایی بهتر است. روش فاصله مساوی برای طبقه بندی به پنج دسته استفاده می شود: سطح پایین (۰،۰-۲۰،۰)، سطح نسبتاً پایین (۲۰،۰-۴۰،۰)، سطح متوسط (۴۰،۰-۶۰،۰)، سطح نسبتاً بالا (۶۰،۰-۸۰،۰) و سطح بالا (۸۰،۰-۱۰۰،۰). به طور خاص، هر چه مقدار بیشتر باشد، دستیابی به مشارکت در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار نزدیک تر است.

بر اساس نظام شاخص ارزیابی ساخته شده، مقدار شاخص چند کارکردی روستایی^۲ (RMIV) محاسبه می شود و نتایج در جدول ۵ ارائه شده است. روستاهای شهرستان سرعین به واسطه گردشگری آب در شهر سرعین و وجود مناطق بکر طبیعی در این شهرستان، رشد قابل ملاحظه ای در جذب گردشگری داشته اند. در واقع، ملاحظه می شود پس از سال ها توسعه سریع در روستاهای این شهرستان، مناطق روستایی رشد فزاینده ای از توسعه اشتغال پایدار را از خود نشان داده اند. باین حال، توسعه اشتغال پایدار در میان روستاها تا حد زیادی نسبت به

^۱. Calculation of comprehensive evaluation

^۲. Rural Multifunctionality Index Value (RMIV)

یکدیگر متفاوت و متغیر بوده است. این مقوله در شاخص چند کارکردی روستایی منعکس شده است. برای مثال، مقدار شاخص چند کارکردی روستایی ۲۸ روستای این شهرستان از مقادیر ۲۹/۰۶ تا ۸۳/۳۱ با مقدار متوسط ۵۶/۱۸۵ متغیر است (لازم به ذکر است که تنها روستاهایی مورد بررسی قرار گرفته‌اند که به‌عنوان مقاصد گردشگرپذیر در حوزه گردشگری روستایی هستند). بالاترین مقدار این شاخص ۸۳/۳۱ است که نشان می‌دهد هیچ روستایی به توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی دست نیافته است. در واقع، این مقادیر به‌دست آمده نشان می‌دهند که اکثر روستاها هنوز تا رسیدن به توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی فاصله دارند. همانطور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، تنها ۴ روستا در بازه مقادیر ۸۰ تا ۱۰۰ می‌باشند که علت آن، قرابت و مجاورت آنها با شهر سرعین است. مطابق با اصول جغرافیایی و مکانی نمی‌توان صرفاً با اتکا به یک شاخص، نتیجه‌گیری کلی را به عمل آورد. از همین رو نیاز است تا با بررسی سایر عوامل، به بررسی و تحلیل دقیق پرداخت. به همین منظور اوزان مورد محاسبه در جدول ۴ را در فرمول ۲ یعنی شاخص محاسبه ارزیابی جامع قرار داده و مقادیر مربوط به هر روستا را مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهیم. نتایج حاصله در جدول ۵ مرقوم شده‌اند.

جدول ۵. نتایج یافته‌های آماری

عامل	میانگین	بیشینه	کمینه	بازه عددی			
				تا ۲۰٪	تا ۴۰٪	تا ۶۰٪	تا ۸۰٪
توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی	۶۰/۰۷	۹۰/۱۱	۳۰/۰۳	۱۰	۶	۷	۴
حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی	۵۶/۰۳	۸۱/۱۶	۳۰/۰۹	۶	۸	۶	۵
برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه	۵۰/۱۱	۷۵/۰۶	۲۵/۱۶	۳	۴	۹	۱۰
توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی	۶۱/۵۰	۹۶/۹۰	۲۶/۱۱	۵	۶	۸	۵
شاخص چند کارکردی روستایی (RMIV)	۵۶/۱۸۵	۸۳/۳۱	۲۹/۰۶	۰	۴	۱۲	۸

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۴۰۲

برای شناسایی بهتر ویژگی‌های توسعه اشتغال پایدار روستایی، مقدار کل عوامل فوق را یکبار به صورت جداگانه و سپس به صورت تجمیعی یا جمع جبری، تحت عنوان شاخص

چند کارکردی روستایی محاسبه نمودیم. بر اساس نتایج محاسبات، تنها روستاهایی مقادیر قابل قبول یا عالی را کسب کردند که در مجاورت شهر سرعین می‌باشند. در واقع، توزیع فضایی روستاهایی که در نزدیکی شهر سرعین هستند، در رابطه با توسعه اشتغال پایدار آنها نیز تأثیرگذار است که این مقوله یک عامل اساسی در گردشگری روستایی محسوب می‌شود. همچنین، در عوامل فوق، عامل "توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی" در روستاها مقادیر مطلوب‌تری را نسبت به سایر عوامل به دست آورد. چراکه اگر در جدول فوق مشاهده شود، هم میانگین بالاتری نسبت به سایر عوامل دارد، و هم ۴ روستا در بازه ۸۰ تا ۱۰۰ درصدی را به خود اختصاص داده است که نسبت به سایر مؤلفه‌ها، تعداد بیشتری را دارد. همچنین می‌توان مشاهده کرد که عواملی چون "توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی؛ و برنامه‌ریزی و مشارکت عاملانه" تعداد روستاهای کمتری را به خود اختصاص داده‌اند. پرواضح است که بسیاری از برنامه‌ها و سیاست‌های کشور، بیشتر در حوزه‌های اجرایی یا "سخت" بوده‌اند تا حوزه‌های "نرم". به عبارتی دیگر، در بسیاری از سازمان‌ها و نهادهای متولی این گونه قلمداد می‌شود که احداث زیرساخت اعم از جاده، مدرسه، کارخانه و.... در روستاها، مساوی است با توسعه و پیشرفت که اتکا صرف به این تفکر، کار نادرستی است. از سوی دیگر، می‌توان از زاویه‌ای متفاوت به این موضوع نگریست. به دلیل اینکه اکثر برنامه‌ها و استراتژی‌های کشور در حوزه زیرساختی می‌شود و به نوعی کانون تمرکز اکثر تصمیمات در زمینه توانمندسازی روستاها است، لذا مشاهده می‌شود عامل "توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی" مقادیر زیادی را به خود اختصاص داده است.

در نهایت، می‌توان اینگونه تعبیر کرد که مشارکت در توسعه گردشگری و بسترسازی اشتغال پایدار فعالیت‌های گردشگری از طریق مضامین "توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی؛ حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی؛ برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه؛ توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی" موجبات توسعه اشتغال پایدار روستایی را فراهم می‌سازد.

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که در قبل نیز بیان شد، این مطالعه با کاربست شاخص چند کارکردی روستایی، به بررسی نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار پرداخت. در شهرستان سرعین، مناطق روستایی به‌طور کلی به‌عنوان مکان‌هایی تعریف

می‌شوند که ساکنان آن، عمدتاً درگیر کشاورزی و دامپروری هستند و توجه کمتری به سایر ابعاد مرتبط می‌شود. داده‌های آماری در سطح شهرستان، بین روستاهایی که در مجاورت شهر سرعین هستند با روستاهایی که فواصل دورتری دارند؛ تمایز قابل‌ملاحظه‌ای را نشان دادند. از آنجایی که شکاف چند کارکردی بین این مناطق از مکانی به مکان دیگر متفاوت است، اگر از چنین آماری برای ارزیابی چند کارکردی روستایی استفاده شود، ممکن است یک سوگیری نتیجه‌ای وجود داشته باشد. اندیشمندان معتقدند که مشارکت جامعه روستایی ممکن است به تصمیم‌گیری بهتر کمک کند. در واقع، مشارکت جامعه روستایی باعث تبادل اطلاعات بیشتر بین جامعه و برنامه‌ریزان می‌شود که می‌تواند مؤلفه مهمی برای توسعه اشتغال پایدار از طریق گردشگری روستایی باشد. این تحقیق نشان داد که شاخص چند کارکردی روستایی می‌تواند در راستای بررسی وضعیت و میزان اشتغال روستایی حاصل از پیوند مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی مثمرتر باشد. همچنین نتیجه شد که اکتفا به مکانیزم‌ها و رویکردهای "سخت" تنها راهکار ممکن در توسعه روستا و ایجاد اشتغال پایدار نیست. رویکردهایی چون توسعه کارآفرینی؛ حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی؛ برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه از جمله مواردی هستند که در راستای ایجاد اشتغال پایدار روستایی مؤثر هستند. در واقع می‌توان از طریق مشارکت جامعه روستایی و سیاست‌گذاری و توسعه برنامه‌های حمایتی جامع در زمینه گردشگری روستایی، در راستای توسعه اشتغال پایدار روستایی گام‌های اساسی‌ای را برداشت. عواملی چون شناسایی نیروهای محرک و فرصت‌زا؛ اتخاذ اقدامات هدف‌مند؛ ایجاد شبکه همکاری و توسعه؛ استفاده از ظرفیت سایر بخش‌های غیردولتی و... می‌توانند به‌مثابه برنامه‌های حمایتی جامع در این زمینه باشند. یافته‌های تحقیق حاضر، در زمینه‌های حکمروایی هوشمند گردشگری روستایی؛ و توانمندسازی چندمنظوره جوامع روستایی جزء موارد نوآورانه و جدیدی هستند که در تحقیقات مشابه ملاحظه نشده‌اند و در زمینه‌های توسعه کارآفرینی و اشتغال پایدار روستایی؛ و برنامه‌ریزی و مشارکت تعاملانه همسو با تحقیقات حجاریان (۱۴۰۲)؛ قنبری و همکاران (۱۴۰۱)؛ کوهستانی و همکاران (۱۴۰۲)؛ کامپون-کرو و همکاران (۲۰۱۷)، مک‌گی و همکاران (۲۰۱۵)^۲، چن و همکاران (۲۰۱۳)^۳ است.

^۱. Campón-Cerro et al

^۲. McGehee et al

^۳. Chen et al

از آنجایی که بیشتر جمعیت شهرستان سرعین در روستاهای آن سکونت دارند، و از طرفی نیز، درآمد در روستاها کمتر از مناطق شهری است؛ بنابراین یکی از راهکارهای پیشنهادی در زمینه توسعه اشتغال پایدار روستایی، توسعه گردشگری روستایی است که به توانمندسازی اقتصادی جمعیت روستایی و همچنین تقویت اقتصاد محلی و منطقه‌ای کمک می‌کند. توسعه گردشگری روستایی تقریباً بر تمام فعالیت‌های اقتصادی و غیراقتصادی، یعنی توسعه کل جامعه روستایی تأثیر مثبت می‌گذارد. در واقع، گردشگری روستایی وضعیت اجتماعی و اقتصادی روستا را بهبود می‌بخشد و می‌توان با اتکا به آن، به گردشگری روستایی یکپارچه^۱ (IRT) دست یافت که بر اساس نظریه‌های مطرح شده در این زمینه، بهترین رویکرد به شمار می‌رود. این رویکرد، به‌عنوان بالاترین سطح ارضای نیازها و خواسته‌های همه گروه‌های ذی‌نفع در روستا است که دستیابی به اهداف تدوین شده و پیاده‌سازی دقیق آنها را ممکن می‌سازد؛ و از طرفی نیز میزان مشارکت و همکاری روستاییان را بیشتر و بهتر می‌کند. با این حال، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های توسعه‌ای برای دستیابی به توسعه مؤثر و اشتغال پایدار بسیار مهم و اساسی می‌باشد. راهبردهای جدید و امروزی برای توسعه روستایی مبتنی بر مفاهیم خودیاری و ابتکارات جامعه‌محور - یعنی رویکردهای از پایین‌به‌بالا - شده است و نیاز است از طریق ابتکارات خودیاری و خوداتکایی، مهارت‌ها و منابع جامعه محلی را در راستای فعالیت‌های توسعه‌ای آنها منطبق کرد تا بار اقتصادی از دوش این جوامع کاهش یابد و در نتیجه اشتغال پایدار آنها نیز ایجاد شود.

تعارض منافع

مطابق با اعلام نویسندگان، مقاله تعارض منافی ندارد.

سپاسگزاری

در پایان جا دارد از مساعدت و همکاری‌های کسانی که ما را در خلال تکمیل این اثر یاری رساندند، تشکر و قدردانی نماییم.

¹. Integral Rural Tourism (IRT)

ORCID

Bahram Imani <https://orcid.org/0000-0002-6158-5925>

Javad Madani <https://orcid.org/0000-0001-7204-5572>

منابع

حجاریان، احمد. (۱۴۰۲). شاخص های مؤثر توسعه گردشگری روستایی با رویکرد جامع (مورد مطالعه: روستاهای خراسان رضوی). *مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان*. ۱۷(۴)، ۶۹-۱۰۲.

<https://doi.org/10.22034/fakh.2023.393603.1607>

قنبری، ابوالفضل؛ کرمی، فریبا؛ بخشعلی پور، بهاره. (۱۴۰۱). ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه منطقه ای (مطالعه موردی: قدمگاه آذرشهر). *فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش های نو در جغرافیای انسانی*. ۱۴(۳)، ۹۷-۱۲۳.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2006848>

کوهستانی، حسین؛ کاظمیه، فاطمه؛ وظیفه، امیرعلی. (۱۴۰۲). شناسایی عوامل کلیدی گردشگری روستایی در شهرستان هریس. *مطالعات مدیریت گردشگری*. ۱۸(۶۳)، ۷۳-۱۰۴.

<https://doi.org/10.22054/tms.2023.73232.2836>

Alduraibi, M. (2019). The role of community involvement in sustainable urban restoration: The case of Al-Khabra Village in Saudi Arabia. *Cities* 2019, 89, 139–148. <https://doi.org/10.3390/su15097172>

Altassan, A. (2023). Sustainability of Heritage Villages through Eco-Tourism Investment (Case Study: Al-Khabra Village, Saudi Arabia). *Sustainability*, 15(9), 7172. <https://doi.org/10.3390/su15097172>

Alzamil, W.S.; Al-Qahtani, A.; Alabed, A.M.; Al-Takhifi, K. (2021). The Role of Community Participation in Urban Rehabilitation Projects for Heritage Areas in Saudi Arabia a Case Study: Rijal Almaa Heritage Village. *J. Al Azhar Univ. Eng. Sect.* 2023, 18, 304–324. <https://doi.org/10.21608/aej.2023.283074>

Amoako, G. K., Obuobisa-Darko, T., & Ohene Marfo, S. (2022). Stakeholder role in tourism sustainability: The case of Kwame Nkrumah Mausoleum and centre for art and culture in Ghana. *International Hospitality Review*, 36(1), 25-44. <https://doi.org/10.1108/IHR-09-2020-0057>

Asgary, A.; Mitschow, M.C. (2019). Enhancing community participation in eco-tourism development: A systematic literature review. *J. Sustain. Tour.* 2019, 27, 546–566. <https://doi.org/10.26668/businessreview/2022.v7i1.269>

- Ateljevic, J. (2009). Tourism entrepreneurship and regional development: Example from New Zealand. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*. <http://dx.doi.org/10.1108/13552550910957355>
- Bokun, K., & Nazarko, J. (2023). Smart villages concept—A bibliometric analysis and state-of-the-art literature review. *Progress in Planning*, 100765. <https://doi.org/10.1016/j.progress.2023.100765>
- Campón-Cerro, A. M., Hernández-Mogollón, J. M., & Alves, H. (2017). Sustainable improvement of competitiveness in rural tourism destinations: The quest for tourist loyalty in Spain. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(3), 252-266. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jdmm.2016.04.005>
- Carlsen, J., Morrison, A., & Weber, P. (2008). Lifestyle oriented small tourism firms. *Tourism Recreation Research*, 33(3), 255-263. <https://doi.org/10.1080/02508281.2008.11081549>
- Cawley, M., & Gillmor, D. A. (2008). Integrated rural tourism:: Concepts and Practice. *Annals of tourism research*, 35(2), 316-337. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2007.07.011>
- Chen, N., Hsu, C. H., & Li, X. R. (2018). Feeling superior or deprived? Attitudes and underlying mentalities of residents towards Mainland Chinese tourists. *Tourism Management*, 66, 94-107. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2017.11.007>
- Chen, L. C., Lin, S. P., & Kuo, C. M. (2013). Rural tourism: Marketing strategies for the bed and breakfast industry in Taiwan. *International Journal of Hospitality Management*, 32, 278-286. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijhm.2012.07.005>
- Craig, G. (2007) Community capacity-building: Something old, something new . . .? *Critical Social Policy*, vol. 27 no. 3 pp. 335-359. <https://doi.org/10.1177/0261018307078846>
- Dalal-Clayton, D. B., Dent, D., & Dubois, O. (2000). *Rural Planning in the Developing World with a Special Focus on Natural Resources: Lessons Learned and Potential Contributions to Sustainable Livelihoods: An Overview*. <https://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=wDiY9nL-OaAC&oi=fnd&pg=PT11&ots=6PgcxHawlh&sig=u8KOaLTzQCEGeL0-6ltnZgQHDRM>
- Daneshfar, M. A., & Ardjmand, M. (2020). Selecting a suitable model for collecting, transferring, and recycling drilling wastes produced in the operational areas of the Iranian offshore oil company (IOOC) using analytical hierarchy process (AHP). *Journal of environmental management*, 259, 109791. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.109791>
- Ghanbri, A., Karami, F., Bakhsahalipour, B. (2022). An Assessing the Impact of Rural Tourism on Regional Development (Case study: Azarshahr Ghadamgah). *Quarterly of New Attitudes in Human Geography*. 14(3), 97-124. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2006848/> [In Persian].

- Guo, X., & Kapucu, N. (2020). Assessing social vulnerability to earthquake disaster using rough analytic hierarchy process method: A case study of Hanzhong City, China. *Safety science*, 125, 104625. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.104625>
- Hajarian, A. (2024). Effective Indicators of Rural Tourism Development: A Comprehensive Approach (A Case Study of Villages in Khorasan Razavi). *Scientific Quarterly of Social-Cultural Studies of Khorasan*, 17(4), 69-102. <https://doi.org/10.22034/fakh.2023.393603.1607> [In Persian].
- Hillep, P.; Pärnamets, R.; Trubetskoi, E.; Ender, J.; Eik, L.; Viin, T.; ..., N. Peil. (2012). Maaturismi uuring 2012 [Rural Tourism Research 2012]. Estonia: Põllumajandusministeerium Retrieved from https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/UURINGU_D/uuring_maaturism
- Huo, T., Yuan, F., Huo, M., Shao, Y., Li, S., & Li, Z. (2023). Residents' participation in rural tourism and interpersonal trust in tourists: The mediating role of residents' perceptions of tourism impacts. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 54, 457-471. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.02.011>
- Joppe, M., & Brooker, E. (2013). Rural Tourism: An Internal Perspective on Challenges and Innovation. *Journal of Tourism*, 14(1). <https://doi.org/245045231>
- Kayat, K. (2002). Exploring factors influencing individual participation in community-based tourism: The case of Kampung relau homestay program, Malaysia. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 7(2), 19-27. <http://dx.doi.org/10.1080/10941660208722116>
- Koohestani, H., Kazemiyeh, F., & Vazifeh, A. A. (2023). Identifying the key factors of rural tourism in Heris city. *Tourism Management Studies*, 18(63), 73-104. <https://doi.org/10.22054/tms.2023.73232.2836> [In Persian].
- Kozhokulov, S; Chen, X; Yang, D; Issanova, G; Samarkhanov, K & Aliyeva, S. (2019). Assessment of Tourism Impact on the Socio-Economic Spheres of the Issyk-Kul Region (Kyrgyzstan). *Sustainability*. 11(14): 1-18. <https://doi.org/10.3390/su11143886>
- Li, X., Liu, J., Jia, J., & Yang, H. (2022). Relationship between multifunctionality and rural sustainable development: Insights from 129 counties of the Sichuan Province, China. *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, 20(3), 285-294. <https://doi.org/10.1016/j.cjpre.2022.09.010>
- Lichfield, N. (1996). *Community Impact Evaluation*. London: UCL Press. <https://doi.org/10.1177/135638909700300208>
- McGehee, N. G., Knollenberg, W., & Komorowski, A. (2015). The central role of leadership in rural tourism development: A theoretical framework and case studies. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9), 1277-1297. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2015.1019514>

- Mcglashan, D. J., & Williams, E. (2003). Stakeholder involvement in coastal decision-making processes. *Local Environment*, 8(1), 85-94. <http://dx.doi.org/10.1080/13549830306677>
- Mwesiumo, D., Halfdanarson, J., & Shlopak, M. (2022). Navigating the early stages of a large sustainability-oriented rural tourism development project: Lessons from Træna, Norway. *Tourism Management*, 89, 104456. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104456>
- Nardo et al., (2008). Nardo, M., Saisana, M., Saltelli, A., Tarantola, S., Hoffman, A., Giovannini, E., 2008. *Handbook on constructing composite indicators: Methodology and user guide*. OECD publishing. Paris (France). <http://dx.doi.org/10.1787/533411815016>
- Nordbø, I. (2021). *Tourism micro-enterprises and entrepreneurship in rural Norway: Opportunities and constraints*. In *The rural enterprise economy* (pp. 193-205). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003034001-16/tourism-micro-enterprises-entrepreneurship-rural-norway-ingeborg-nordbo>
- Nordbø, I. (2022). Female entrepreneurs and path-dependency in rural tourism. *Journal of Rural Studies*, 96, 198-206. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.09.032>
- Pilving, T., Kull, T., Suškevičs, M., & Viira, A. H. (2019). The tourism partnership life cycle in Estonia: Striving towards sustainable multisectoral rural tourism collaboration. *Tourism Management Perspectives*, 31, 219-230. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.05.001>
- Prabhakaran, S., Nair, V., & Ramachandran, S. (2014). Community participation in rural tourism: Towards a conceptual framework. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 144, 290-295. <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.298>
- Prevolšek, B., Maksimović, A., Puška, A., Pažek, K., Žibert, M., & Rozman, Č. (2020). Sustainable development of ethno-villages in Bosnia and Herzegovina—A multi criteria assessment. *Sustainability*, 12(4), 1399. <https://doi.org/10.3390/su12041399>
- Priatmoko, S.; Kabil, M.; Purwoko, Y.; Dávid, L.D. (2021). Rethinking Sustainable Community-Based Tourism: A Villager's Point of View and Case Study in Pampang Village, Indonesia. *Sustainability* 2021, 13, 3245 . <https://doi.org/10.3390/su13063245>
- Purnamawati, I. G. A., Yuniarta, G. A., & Jie, F. (2023). Strengthening the role of corporate social responsibility in the dimensions of sustainable village economic development. *Heliyon*. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15115>
- Rasoolimanesh, S. M., Ringle, C. M., Jaafar, M., & Ramayah, T. (2017). Urban vs. rural destinations: Residents' perceptions, community participation and support for tourism development. *Tourism management*, 60, 147-158. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2016.11.019>
- Rasoolimanesh, S.M.; Ramakrishna, S.; Hall, C.M.; Esfandiar, K.; Seyfi, S. (2020). A systematic scoping review of sustainable tourism indicators

- in relation to the sustainable development goals. *J. Sustain. Tourism*, 2020, 1–21. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2020.1775621>
- Ren, L., Li, J., Li, C., & Dang, P. (2021). Can ecotourism contribute to ecosystem? Evidence from local residents' ecological behaviors. *Science of The Total Environment*, 757, 143814. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.143814>
- Reupert, A., Straussner, S. L., Weimand, B., & Maybery, D. (2022). It takes a village to raise a child: understanding and expanding the concept of the “Village”. *Frontiers in Public Health*, 10(11), 1-10. <https://doi.org/10.1007%2Fs10567-023-00427-6>
- Šegota, T., Mihalič, T., & Kuščer, K. (2017). The impact of residents' informedness and involvement on their perceptions of tourism impacts: The case of Bled. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(3), 196-206. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jdmm.2016.03.007>
- Sharpley, R. (2007). Flagship attractions and sustainable rural tourism development: The case of the Alnwick Garden, England. *Journal of sustainable tourism*, 15(2), 125-143. <http://dx.doi.org/10.2167/jost604.0>
- Spadaro, I., Pirlone, F., Bruno, F., Saba, G., Poggio, B., & Bruzzone, S. (2023). Stakeholder Participation in Planning of a Sustainable and Competitive Tourism Destination: The Genoa Integrated Action Plan. *Sustainability*, 15(6), 5005. <https://doi.org/10.3390/su15065005>
- Statistical Yearbook of Ardabil Province (2015), *Iran Statistics Center*. [In Persian]. https://istmat.org/files/uploads/63318/iran_statistical_yearbook_2015-2016_1394.pdf
- Stern, P. C., & Dietz, T. (2008). *Public participation in environmental assessment and decision making*. Washington, DC: National Academies Press. <http://dx.doi.org/10.17226/12434>
- Stojanova, S., Lentini, G., Niederer, P., Egger, T., Cvar, N., Kos, A., & Stojmenova Duh, E. (2021). Smart villages policies: Past, present and future. *Sustainability*, 13(4), 1663. <https://doi.org/10.3390/su13041663>
- Su, B. (2011). *Rural tourism in China*. *Tourism Management*, 32 (6) (2011), pp. 1438-1441, <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.12.005>
- Su, M. M., Wall, G., & Xu, K. (2016). Heritage tourism and livelihood sustainability of a resettled rural community: Mount Sanqingshan World Heritage Site, China. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(5), 735-757. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2015.1085868>
- Su, M. M., & Wall, G. (2015). Community involvement at great wall world heritage sites, Beijing, China. *Current Issues in Tourism*, 18(2), 137-157. <http://dx.doi.org/10.1080/13683500.2013.823917>
- Timothy, D. J. (1999). Participatory planning A view of tourism in Indonesia. *Annals of tourism research*, 26(2), 371-391. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(98\)00104-2](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(98)00104-2)
- Timothy, D. J., & Tosun, C. (2003). Appropriate planning for tourism in destination communities: participation, incremental growth and

- collaboration. *Tourism in destination communities*, 181-204. <http://dx.doi.org/10.1079/9780851996110.0181>
- Tse, S., & Tung, V. W. S. (2022). Understanding residents' attitudes towards tourists: Connecting stereotypes, emotions and behaviours. *Tourism Management*, 89, 104435. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104435>
- Tung, V. W. S., & Tse, S. (2022). *Residents' intolerance in host-guest relation*. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103306>
- UNWTO. (2020). *Tourism and rural development*. <https://www.unwto.org/world-tourism-day-2020/tourism-and-rural-development-technical-note>, Accessed 20th Jul 2021
- UNWTO. (2023). <https://www.unwto.org/rural-tourism>.
- Wang, L., & Yotsumoto, Y. (2018). A different interpretation from Cornet's on tourism development in an ethnic minority village in China. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 23(9), 847-861. <http://dx.doi.org/10.1080/10941665.2018.1492942>
- Wagner, E., Bertholet-Thomas, A., Romier, M., Loin, L., Lemoine, S., Vignot, E., ... & Bacchetta, J. (2024). X-linked hypophosphatemia: The value of feedback focus groups to assess patient and caregiver needs. *European Journal of Medical Genetics*, 68, 104912. <https://doi.org/10.1016/j.ejmg.2024.104912>
- Weymouth, R., & Hartz-Karp, J. (2019). Participation in planning and governance: closing the gap between satisfaction and expectation. *Sustainable Earth*, 2, 1-15. <https://sustainableearth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s42055-019-0012-y>
- Wu, M. Y., Wu, X., Li, Q. C., & Tong, Y. (2022). Community citizenship behavior in rural tourism destinations: Scale development and validation. *Tourism Management*, 89, 104457. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104457>
- Xu, H., Jiang, F., Wall, G., & Wang, Y. (2019). The evolving path of community participation in tourism in China. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(8), 1239-1258. <http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2019.1612904>
- Zhang, L., Yang, J., Li, D., Liu, H., Xie, Y., Song, T., & Luo, S. (2019). Evaluation of the ecological civilization index of China based on the double benchmark progressive method. *Journal of Cleaner Production*, 222, 511-519. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.02.173>